

Alternatif Seçim Afişleri'nden alternatif üretim biçimlerine

YAHYA M. MADRA

Karaköy İstanbul'da, hemen seçim arifesinde, Hafriyat-Karaköy'de açılan "Alternatif Seçim Afişleri" sergisi, hicivli, keskin ve alaycı dilinin çaribesinin de katkısıyla, Türkiye basınında bir nebze de olsa yankı yaptı. Ne var ki, düzinelerce sanatçının alternatif propaganda afişleri ve görsel düzenlemelerle katıldığı sergi belki de şaşırtıcı bir tutarlılıkla bir yandan seçimin aslında bir "gösteri" (spectacle) olduğuna öte yandan da bu gösteriselliğin sırtını yasladığı neo-liberal/militarist/erkek-egemen/mukaddesatçı/milliyetçi ideolojik yapıya işaret ediyordu. Tam da bu nedenle sergide (biraz da eşyanın doğası gereği) yoğunluklu olarak kullanılan ve sergiye varuculuk kazandıran reklam ve propaganda dilinin kaçınılmaz yüzeyselliğinin ötesine geçilmesinin ve serginin önerdiği seçim eleştirisine daha dikkatli bir biçimde kulak kabartılmasının gerekli olduğunu düşünüyorum.

Serginin önerdiği seçim çözümlemesinin odağında seçim meydanının kendisinin bir gösteri meydanı olduğu saptaması var. Örneğin Ceren Oykut ince desenleri ile kurguladığı afişinde horoz dövüşüne çağırıyor tüm seçmenleri. Ya da "HEPSİBİRPARTI" alt başlıklı Cem Akar'a ait afişte tüm parti amblemlerinin biraraya getirilmesi ile oluşturulmuş hilkat garibesi, altı ok yeleli, üç ay damgalı, ampul yarraklı, Pegasusvati

bir at kurgulanmış. Gene benzer (Küratör grubuna ait) bir başka çalışmada, AKCHDGP adlı kurgusal bir partinin ambleminde birbirine bakışan ampul kafalı iki kırat ortalarına aldıkları bir yıldızı vakur bir biçimde taçlandırıyorlar. Detaya inildiğinde göze çarpan ise ampullerden çıkan huzmelerin aslında ampullere saldıran altı ok olduğu. Bilinçaltımızı kirleten imgeler olarak siyasi parti amblemlerini duvarlardaki afişlerden meydanları dolduran flamlara, gazete reklamlarından televizyon imgelerine kadar uzanan bir rüyametinmişçesine değerlendiren sanatçılar, kaydırmalar, yerinden etmeler ve yoğunlaştırmalarla kurguladıkları "gerçeğinden daha Gerçek" afişlerle aslında seçimlere katılan düzen partileri arasında yapmamız beklenen tercihin anlamsızlığına ve boşluğuna işaret ediyor. Daha da alaycı bir başka afişte Onur Aynagöz "Kötünün iyisi; Öbürkündense Bu Daha İyi" başlığının altına Tayyip-Gul-Baykal karışımı, ülkemizde bolca bulunan türden erkek-egemen bir siyasetçi imgesini yerleştirmiş. Baykal'ın "Milliyetçilik, bu milletün ana çimentosudur" özlü sözünü altbaşlık yapan Murat Turan'ın afişinde ise üst başlık "Beton, Millet, Sakarya", merkezdeki imgede bir çimento karma kazanı arkasına dizilmiş halde parti liderleri (elinde ip sallayan Bahçeli, Nazi selamı vermişçesine halkı selamlayan Baykal, küreği ile beledi-

yece Erdoğan, ve eli göğsünde kara gözlükleri ile Ağar). Bir diğer işte ise yan yana üç posterde sırası ile tüm partiler reddediliyor: "Seni sevmiyorum AKP", "Seni de sevmiyorum CHP" ve "Senin babanı da sevmeydim DP" (Extramücadele).

Bu çalışmaların birleştiği ortak payda, seçimlerin (erkek-egemen bir tüketici öznelliğinin tüketimine sunulan) bir gösteri olarak meta olduğu saptamasıdır. Kurgu amblemlere yapılan ufak ama zekice oynamalarla dillendirilen, ve bu amblemleri asıllarından daha Hakikat'li yapan aslında bu imgeler sayesinde gösteriselleşmiş seçimlerin bilinçaltına dokunabiliyor olmamız. Kuşkusuz, psikanalitik rüya çözümlemelerinde dikkat edilmesi gereken rüyanın açık-içeriğinin cazibesine kapılmadan rüyanın biçimine bakabilmeye çalışmaktır. Kanımca, seçim arifesinde yapılmış bütünlüklü bir müdahale denemesi olarak bu sergi, seçimlerin büründüğü biçimin aslında metanın biçimi olduğunu göstermeyi başarmıştır: Tam kapitalistleşme yolunda hızla ilerleyen 2007 Türkiye'sinde siyasi partiler de artık reklam şirketleri, imge yaratıcıları, halka ilişkiler uzmanları ve kültür endüstrisi tarafından tasarlanması gereken birer metadır. Fakat, metalar arasında yapılacak bir tercih temel anlamda siyasi bir tercih olamaz. Çünkü seçmenlerin, seçimin büründüğü gösteri-meta-biçiminin kurduğu evrenin kendisi hakkında, yani oyunun kurallarını koyan kapitalist düzen hakkında bir seçim yapmaları beklenmez ve

zaten mümkün değildir. Öyleyse, seçimlerin içi boşaltılmış gösteriselliğine işaret eden bu serginin temel siyasi duruşunun, metalaşan bir siyaset(sizliğ)e karşı olduğunu söyleyebiliriz.

Ne var ki, serginin müdahalesi salt seçimlerin aldığı meta-biçimini ortaya çıkarmak ile sınırlı değildir. Son tahlilde biçim içerikten bağımsız olarak varolamaz ve meta-biçimini ayakta tutan da zaten onun somutlaştığı, ete kemige büründüğü rüya-metninin açık-içeriğidir. Sergiye katılan sanatçıların büyük bir kısmına göre bu seçimlerin rüya-metninin leitmotifi militarize ve erkek-egemen bir milliyetçiliktir. Örneğin, salt kamuflaj motifinden oluşmuş gibi gözükken alişe biraz daha yakından bakınca bu askeri örtünün içinde yuvalanan siyasi parti adlarını seçmek mümkün oluyor (Kenan Ünsal). Bir başka afişte ise gene kamuflaj desenli bir salıncaklı sandalyenin hemen yanına "Gelin sizi Paşa Paşa yönetelim" yazılmış (Küratör). Onun hemen yanındaki İç-Mihrak imzalı ufak bir afişte ise siyah zemin üzerine "Hatalıysam Ara: 0 312 402 1105; Gen. Kur. Bşk. Gen. Skrt." yazan çalışma da siyasetin militarizasyonu ve kapitalizmin derinleşmesinin bir semptomu olarak "bir şirket olarak ordu" olgusuna işaret ediyor olsa gerek. (Sonradan öğrendiğime göre bu ufak afiş aslında bir önceki sokak sanatı-graffiti sergisinden kalan "korsan" bir işmiş. Hafriyat grubu oldukça doğru bir tercih yaparak, bir önceki graffiti sergisinin izlerini temiz-

lemeden, sokaklarda olduğu gibi asmış afişleri.) Evrensel Belgin'in altı tankı ise altı ok ideolojisi ile ordu arasındaki bağıntıyı işaretlemek ile kalmıyor, aynı zamanda da tankların fallik gösterişliğinin altını çiziyor.

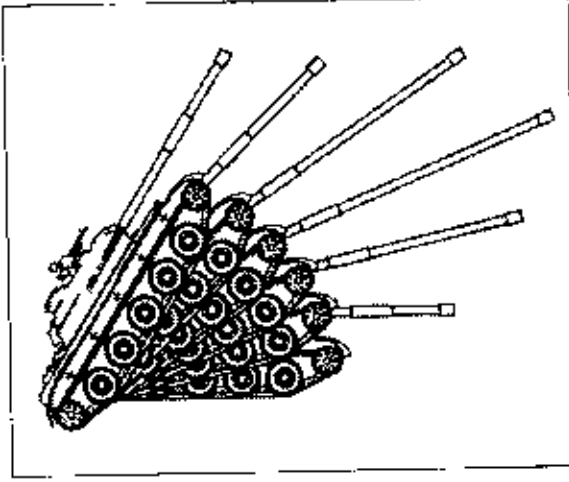
Toparlamak gerekirse, bu sergide militarize olmuş neo-liberal ve erkek-egemen bir milliyetçiliğin tek seçeneği olduğu bir seçim tarif ediliyor. Daha Cumhuriyet mitinglerinden başlayarak seçimlerin erkek-egemen ve müstehcen bir gösteri olarak kurgulanışına ilişkin oldukça muzip bir çalışma da gene Küratör adlı ikilinin yaptığı ikili afiş: Pacman-benzeri "ay"ların "karaçarşaf" kadın imgesiyle temsil edilen karanlık güçlere karşı verdiği savaşların tasvir edildiği iki hayali bilgisayar oyunundan yan yana birer enstantane. Bu işlere bakarken aklıma ilk gelen, ne yalan söyleyeyim, askeri müzelerde bolca rastlanan, meydan muharebelerini tasvir eden destansı tablolardı. Ama hemen sonra ürpererek fark ettim ki, bu işlerin asıl işaret ettiği laik-erkek-egemen külenin (kadın olsun, erkek olsun fark etmez) bilinçaltındaki "karaçarşaf" imgesinin imha edilmesi arzulan müstehcen yoğunluğu. (Extramücadele'nin sergide yer almayan "Türban Şoray" üst-başlığı altındaki dizisinde de böyle bir saptamayı bulmak mümkün.)

Tam da serginin en güçlü olduğu bu noktada serginin öne sürdüğü seçim çözümlemesinin de sınırlarına dayanıyoruz. Sergide işlenmeyen, bir iki iş dışında (onlarda da dolaylı olarak) değinilmeyen mevzu bağımsız sosyalist ve Bin Umut adaylarının önerdiği siyaset biçimi. Sergiyi kapısından sunan *Express* dergisi de zaten "Ya Bağımsızlar ya da Beton Millet Sakarya!" sloganı ile bu noktanın altını çizmiş, sanırım. Burada serginin ana odağının kenarından bir vektöre girerek duruş alan iki işe değinmek istiyorum. Birincisi Erinc Seymen'in "Tek bir cevap yeter:" üst-başlığı altında kapkara bir zemin üzerine oturttuğu daragacı imgesi, diğeri de Nazım Dikbaş'ın "Aday Değilim. Kazanan Taraf Tayım." başlığı ile sunduğu İstanbul Emniyet Müdürü Celalettin Cerrah portresi. Her iki eser de 2007 seçimlerinde iyice belirginleşen ve neo-liberal-milliyetçi-muhafazakar leitmotif çevresinde kurgulanan gösteri top-

lumunun aşlında sırtını dayadığı ve onu ve onun düsturlarını sorgulayan tüm toplumsal hareketlenmeleri ezmek ve yok etmek için kullandığı devletin baskıcı aygıtlarına işaret ediyor. Seymen'in daragacı imgesi Bahçeli ve Erdoğan arasındaki kan donduran atışmaların ortaya koyduğu dayanılmaz bir gerçeği, 2007 Türkiye'sinde hâlâ 12 Eylül düzeni içinde yaşadığımız ve 12 Eylül'ü mümkün ve meşru kılan zihniyetin karanlık ufku aşamadığımız gerçeğini olabilecek en çıplak bir biçimde gösteriyor. Dikbaş'ın Celalettin Cerrah portresi ise tartışmayı parti amblemlerinin cilalı rüya-metninden ve "yüksek" siyaset gösterisinin imgelerinden İstanbul'un sokaklarına, yaşanılan kent kamusallığını düzenleyen iktidarın odağına kaydırıyor. Birlik okurlarının da fark etmiş olacağı üzere, seçimlere Bin Umut adayları olarak katılan DTP'nin kampanya süreci içinde İstanbul sokaklarındaki varlığını uyduruk mazeretlerle sürekli kısıtlayan ve baskı altında tutan gösteri toplumunun (resmî ve gay-resmî) kolluk kuvvetlerinin icraatları ne hikmetse bir türlü ciddi bir tartışmaya dönüşemedi. Dikbaş'ın çalışmasında "Aday Değilim. Kazanan Taraf Tayım." diyen Celalettin Cerrah tasviri işte tam da bu kanıksanmış durumun dayanılmaz kalıcılığına işaret etmiyor mu?

Ama Hafriyat-Karaköy'de açılan serginin meta-laşan bir siyaset(sizliğ)e karşı aldığı siyasi duru-

şun ötesinde nasıl bir alternatif siyaset önerdiğini kavrayabilmek için sergideki işlerin dışına, Hafriyat grubunun örgütleniş biçimine bakmak gerekiyor. Hemen belirtiyim, sergiye ev sahipliği yapan Hafriyat grubunun (ki Hafriyatçılar sergiye katılan sanatçıların sadece bir alt-kümesini oluşturuyor) önerdiği siyasetin halkların kardeşliğine ve barışa yüzünü dönmüş bağımsız adaylarla bir alıp veremediği olduğunu düşünmüyorum. Ama onların Hafriyat-Karaköy'de gerçekleştirmeye çalıştıkları kolektivist deneyin, sistem partileri ve bağımsız sosyalist adaylar arasında yapılması gereken (kuşkusuz gerekli) tercihin ötesinde, zaten o tercihin de ayaklarının yere basması için elzem olan farklı bir siyaset yapma biçiminin örneğini teşkil ettiğini düşünüyorum. Hafriyat grubu kendilerini ve bugüne dek yaptıkları işleri şöyle anlatıyorlar:

Hafriyat on yıldır beraber sergiler açan bir grup sanatçının oluşturduğu ortak bir zemin ve düşünce alanıdır. Hafriyat, gündelik yaşamda her gün görmekten önemsizleşen ya da hakikaten ötekileştirildiği için kenara atılmış olana baktı ve imgenin çevreselliği kavramını geliştirdi. Hafriyat 15 grup sergisi gerçekleştirdi, bu sergilere eşlik eden metinler kaleme aldı, sergilerini ve genel anlamda bağımsız sanatçı girişimi olarak deneyimlerini konu alan söyleşi ve panellere katıldı, 3 ay boyunca *Birgün* gazetesinde çizerlik yaptı ve 2 kitap yayımladı. Hafriyat üyesi sanatçılar Antonio Cosentino, Banu Birecikligil, Ceren Oykut, Charlie, Extramücadele, Eyüp Öz, Fulya Çetin,

Hakan Gürsoytrak, İnci Furni, İrfan Önürmen, Murat Akagündüz, Mustafa Pancar, Nalan Yırmaç, Nazım Dikbaş, Neriman Polat ve Tan Cemal Genç. Hafriyat'ın son dönemde katıldığı sergiler arasında "Hafriyat/Yalan Dünya", Rathausgalerie, Münih, 2004, "Hafriyat/Proje: İmalat Hatası", 9. Uluslararası İstanbul Bienali, Antrepo No.5, İstanbul, 2005, "İstanbul Defterdarları", Hafriyat Grubu Etkinliği, Karşı Sanat Çalışmaları, İstanbul, 2006, "Hafriyat/Lokal Cennet", Diyarbakır Kültür Merkezi, Diyarbakır, 2006, "Contemporary İstanbul", Çağdaş Sanat Fuarı, İstanbul, 2006, "Hafriyat Sanat Grubu Özel Gösterimi", Kargart Uluslararası Video Festivali, İstanbul, 2007 sayılabilir.

Bu sergi üzerine yazı yazmak üzere kendileri temasa geçtikten sonra, onların haftalık toplantılarından birine gözlemci olarak katılma olanakını yakaladım. Yaklaşık 1 saat rötarla başlayan ve 2.5 saate yakın süren bu toplantı onların örgütleniş biçiminin özgüllüklerini, sınırlarını ve vadedtiği olanakları anlamam konusunda son derece ufuk açıcı oldu. Toplantının amacı bir sonraki sergilerinin düzenlenmesinin taslağını ortaya çıkarmaktı ve sergiye katılacak olan tüm Hafriyatçılar tek tek yapacakları işleri, malzemesi, biçimi ve kavramı ile oradaki meclise anlattılar. Birbirinden belirgin farklılıklar gösteren işlerin birbirleri ile olan ilişkisi(sizliği) tartışıldı, mekânın içinde hangi işin nereye konulacağına beraberce karar verildi. Kısacası, serginin düzeni orada beraberce üretildi. Kuşkusuz, her kolektif deneyim gibi bu deneyimin de özgül sınırları ve tıkandığı noktalar var. Fakat, burada önemli olan Hafriyatçıların başka türlü bir üretim biçimini (hem de tikelliğin, biricikliğin elzem olduğu sanatsal üretim alanında) bugünden yaşamı geçirmeye gönül indirmiş olmalarıdır. Tam da bu yüzden, "Alternatif Seçim Afişleri" sergisindeki afişlerin cilalı, hicivli ve muzip oyunlarının ardında gizlenen ve bu sergiyi mümkün kılan kolektif örgütleniş biçiminde örneklenen alternatif siyaset biçimini anlamaya çalışmamak, bu kolektif üretim biçiminin keyfini (ve kuşkusuz sıkıntısını) yaşayan Hafriyatçıların değil, bizlerin kaybı olacaktır.